

**УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ**

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовео комисију:

На основу члана 127 Статута Филолошког факултета Универзитета у Београду и члана 128 Закона о високом образовању, Наставно-научно веће на седници одржаној 15. априла 2015, донело је одлуку да се образује комисија за одбрану докторског рада.

2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:

проф. др Јелена Филиповић, редовна професорка, Универзитет у Београду, Филолошки факултет, Шпански језик, Универзитет у Београду, датум избора у звање 30. децембар 2010, менторка,

проф. др Јулијана Вучо, редовна професорка, Универзитет у Београду, Филолошки факултет, Италијански језик, датум избора у звање 14. јул 2010, чланица,

доц. др Ана Јовановић, доценткиња, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу, Шпански језик, датум избора у звање 1. октобар, 2014.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1. **Љиљана Ђурић**

2. **Датум рођења:** 06. 02. 1955., Београд, Србија

3. **Датум одбране, место и назив мастер рада:**

11.10.2008. године на Филозофском факултету Универзитета у Новом Саду одбранила је мастер рад са темом *Разумевање говора: од теорије до наставе француског језика као страног*

4. **Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:**

Наука о језику.

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Страни језици у образовној политици Србије током последњих шест деценија: чиниоци, модели, перспективе

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторски рад Љиљане Ђурић има 405 страница основног текста и 15 страница прилога.

Рад је организован у шест делова и садржи библиографију од 183 јединице.

У Првом делу рада кандидаткиња представља тему рада, наводи његове циљеве и образлаже значај спроведеног истраживања: анализа процеса који су довели до формирања одређених модела језичке образовне политике у Србији, првенствено у подобласти страних језика, али и мањинских/регионалних језика, извршено дијахронијски од краја Другог светског рата до 2011. Године. Ауторка поред детаљне анализе структуре ових политика – на основу аспеката језичке образовне политике релевантних за њену реализацију (институционални, организациони, кадровски, дидактичко-педагошки, економски аспекти и, као посебно значајан, политичко-идеолошки) и на основу појмовне анализе (*образовна политика* као област *јавне политике*; *језичка образовна политика* као вид истовремене реализације *образовне политике* и *језичке политике*; *систем формалног образовања* као *систем норми* и *институција*; *актери* као кључни чиниоци језичке образовне политике), у овом делу дисертације нуди и осврт на научне дисциплине и поддисциплине које своја интересовања усмеравају ка питањима у вези са темом истраживања (социолингвистика, критичка социолингвистика, социологија образовања, когнитивна анализа јавних политика, критичка анализа образовних (језичких) политика). Ауторка на веома успешно аргументован начин разматра теоријске аспекте проблема кроз приказ савремених теоријских гледишта која се на њих непосредно или посредно односе, врши почетно мапирање поља истраживања и јасно га временски и просторно омеђује следећи принципе интердисциплинарних истраживања које укључује не само језичке већ и социолошке, политичке, идеолошке, културолошке и друге факторе који одређује као релевантни за ово истраживање. Своје теоријско и методолошко утемељење ауторка дефинише кроз интеракцију критичке (макро)социолингвистике (која тежи да идентификује изворе моћи који продукују одређене вредности и утичу на расподелу (језичких) ресурса, као и да установи друштвене последице такве расподеле) и когнитивне анализе јавних политика (која нуди теоријску основу за проучавање промена јавне акције, то јест, у овом случају, онога што доводи до промене модела језичких образовних политика).

На почетку Другог дела дисертације дат је осврт на даљу прошлост: кроз студију случаја „Образовна вишејезичност и вишејезичност образованих, специфичан вид вишејезичности виђен очима савремених историчара“ анализира се историјско штиво као један од преносилаца језичких идеологија. У наставку се раздобље после Другог светског рата, то јест шездесет(шест)огодишњи период који се проучава, сегментира на основу критеријума које одређује сама ауторка (године када су донесени уставни, савезни и републички закони значајни за област образовања) и нуди се један могући преглед периода, тако да приказана динамика у образовању одражава у великој мери и шире промене у друштвеној и политичкој сфери. На крају Другог дела, поређење основних праваца развоја југословенског/српског школства са садржајем докумената Уједињених нација/УНЕСКО-а указује на постојање високог степена подударности начела која су у вези са обезбеђивањем основног образовања целокупној популацији, као и у вези са обезбеђивањем барем основног образовања на језицима националних мањина, уз обавезно учење језика републике. Касније опсежније анализе показале су да у том погледу систем образовања СФРЈ (па унеколико и данашње Србије) обезбеђује више стандарде од оних које препоручују Уједињене нације.

У Трећем делу рада, у складу са предвиђеном периодизацијом, разматра се настанак, приоритети и промене образовних и језичких образовних политика у контексту ширих друштвених и политичких догађања. Условљена идеолошко-политичким преусмеравањима савезне државе, та догађања су утицала, поред осталог, на промене модела доношења и спровођења образовне и језичке образовне политике. Издвајају се: *бироократско-просветитељски (директивни)* модел у првом периоду, потом модел који је током другог периода требало да одражава општи процес децентрализације (и тежио да се представи као *либералан*, или барем *комбиновани*) – а због своје нефункционалности и незаокружености показао се, *de facto*, као недоречен, недоследан, што је довело до разних проблема у његовој примени –, те *интервенционистички, директивни* модел на почетку трећег периода; затим поновно враћање либералнијој варијанти уз покушаје (углавном неуспеле) договорног утврђивања квота по језицима, поделе по рејонима и слично, и најзад *централистички* модел током деведесетих година XX века који је, међутим, остављајући значајан простор директорима школа као моћним представницима режима и не санкционишући њихово самовољно понашање када је схватано као допринос смиривању различитих врста друштвених тензија, довео до великих неједнакости ученика у погледу квалитета наставе и могућности избора жељеног страног језика. Критичка анализа модела језичких образовних политика кроз периодизацију коју ауторка нуди јасно указује на демагошки однос према језичким образовним политикама који је у нашој земљи довео до опадања квалитета наставе пре свега због уласка великог броја нестручних наставника у систем образовања. Тиме је ова важна подобласт језичког образовања уназађена и удаљена од европских токова којима је у претходном периоду не само узорно припадала, већ у односу на које је у неким тренуцима представљала авангарду (у то време европску језичку образовну политику већ увелико карактерише политика вишејезичности, а у којима се увелико назире промена појмовно-методолошке и дидактичке парадигме која ће се крајем деведесетих година подвести под назив *акциони приступ*).

У Четвртом делу приказан је период од 2000. до 2011. године. С обзиром на ауторкину укљученост у реформске процесе од 2001. до 2004. године, тај део истраживања карактерише аутоетнографски приступ, што представља значајан квалитативан помак у препознавању конструктивистичке и интерпретативне природе и циљева академских истраживања у нас. Долазак демократских снага на власт значио је почетак великих промена у образовању, а за подобласт страних језика, која тада постаје један од важнијих елемената политичке агенде, несумњиво је најзначајнија сврставање страног језика међу основне наставне предмете, увођење другог страног језика као обавезног наставног предмета у основне школе, ширење понуде језика увођењем италијанског и шпанског, као и развијање домаћег модела двојезичне наставе. Модел језичке образовне политике декларативно је *либералан*, али је у ствари углавном препуштен самовољи најутицајнијих актера на локалном нивоу, будући да никаквим обукама нису оспособљени да стратешки планирају језичку образовну политику и да је договорно спороводе. У погледу мањинских језика, упркос позитивних декларативних показатеља (на пример, када је реч о осећању регионалне припадности припадника националних мањина, или о очувању мањинских језика), ауторка истиче да је двојезичност стечена у систему образовања, а не само кроз спонтано усвајање у погодном окружењу, остала карактеристика пре свега припадника националних мањина, док ученици изворни говорници српског језика и даље мало пажње посвећују учењу тих језика и могућностима које би из стечене језичке компетенције произашле. Ауторка се такође критички осврће на актуелну језичку образовну политику

'одозго-на-доле', те указује да надлежни за језичку образовну политику Србије ни на једном нивоу – републичком, покрајинском, локалном – не покушавају да енергичније подрже учење језика мањина, или регионалних језика, и учине га привлачним за ученике изворне говорнике српског језика, чиме показују да је вишејезичност као образовно-политичко опредељење још далеко од своје стварне реализације.

Пети део дисертације бави се критичком социолингвистичком анализом различитих виђења *друштва знања* и разматра, кроз анализу социолингвистичких текстова насталих после 2010, начине за реализацију језичке образовне политике усмерене на очување и неговање вишејезичности као једне од неопходних компоненти *друштва знања* (у складу са дефиницијом УНЕСКО-а):

- утврђивање државних и образовних стратешких циљева у области језичке образовне политике у свим њеним подобластима;
- утврђивање односа према енглеском језику и према осталим језицима;
- стварање услова за прихватање утицаја који, по моделу одоздо-на-горе, проистичу из стварног језичког понашања говорника и из њихових комуникативних потреба;
- оснаживање локалних заједница и школа за сарадњу приликом утврђивања потреба и прилагођавања националне језичке образовне политике тим потребама и друго.

Ауторка у овом делу такође истиче следеће: иако су и раније угледни филолози учествовали у обликовању језичких образовних политика у области страних језика, а само су ретки изузеци, као што су неки универзитетски професори методике, примењене лингвистике и социолингвистике, писали научне радове у вези са том проблематиком, Србија тек данас има групу научника (тачније, научница) које се врло предано и континуирано баве научним истраживањима у области језичких образовних политика и у стању су да понуде савремена конкретна решења за имплементацију језичке политике и језичке образовне политике усмерене ка развоју вишејезичности. Уколико се жели да изградња *друштва знања* постане стварност, а не само декларативно опредељење, просветне и друге политичке власти требало би да им омогуће да своје експертско знање ставе у службу општег интереса.

Ова докторска дисертација је веома значајана и из перспективе методолошких поступака који нису тако често у примени у науци о језику. Већ смо поменули значај аутоетнографског приступа који карактерише једно поглавље дисертације. Осим тога, кроз методолошки поступак студије случаја се на веома специфичан начин осветљавају различити аспекти овде испитиваних језичких образовних политика. Ауторка кроз шест инструменталних студија случаја (које се све односе на подобласт страних језика), расветљава одређене елементе језичке образовне политике који су са становишта социолингвистике и (когнитивне) анализе јавних политика посебно релевантни:

1. Прва студија случаја „Образовна вишејезичност и вишејезичност образованих, специфичан вид вишејезичности виђен очима савремених историчара“ (приказана у Другом делу) анализира историјско штиво као један од преносилаца *језичких идеологија*.
2. Друга студија случаја „Друштво за стране језике и књижевности Србије: актер језичке образовне политике у одразу свог гласила“ (дата у Трећем делу) тежи да утврди карактеристике најзначајнијег *актера* језичке образовне политике у области страних језика изван политичких структура и институција;
3. Трећа, „Вредновање раног школског учења страних језика у Србији: заглушујућа тишина“ (у Четвртом делу), анализира однос државе према одређеним

контроверзама језичке образовне политике кроз питање *евалуације* усвојених, али и оспораваних, решења;

4. Четврта студија случаја „Рано школско учење страних језика у Србији: политика вишејезичности или *English only*?“ (дата такође у Четвртом делу) указује на раскорак између *декларативне* и *стварне* језичке образовне политике и разматра могуће узроке тог раскорака;
5. Пета, „Извори садашњости – Настанак и судбина једног документа: Резолуција Трећег пленума ЦК КПЈ о задацима у школству“ (у Петом делу) бави се *генезом* језичке образовне политике;
6. Шеста студија случаја „На ком језику ће Срби разговарати са Французима: излет у скору будућност – могуће импликације савремених језичких образовних политика“ (такође у Петом делу) показује неке од већ актуелних и разматра неке од могућих *последица* савремене језичке образовне политике у Србији.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Предмет истраживања представљеног у овој дисертацији представља критичка анализа језичких образовних политика у Србији у јасно омеђеном и прецизно периодизираним временском оквиру. Истраживању се приступа интердисциплинарно, пре свега из упоришта критичке социолингвистике са значајним акцентом на когнитивну анализу јавних политика, језиком социолингвистике насловљеним као језички менаџмент у коме се одлуке доносе 'одозго-на-доле', односно од институција државе и система до крајњих корисника, то јест грађана и грађанки одређеног политичког ентитета.

Критичка парадигма за коју се ауторка опредељује омогућава јој да у сваком тренутку на уму има основни критеријум за евалуацију сваке јавне политике: степен у којем она доприноси општем бољитку (то јест, у овом случају, стварању квалитетнијег и праведнијег система образовања). У исто време, то јој помаже да сагледа и одступања од тог циља, као и примере употребе политичке моћи, од стране одређених група, у наметању сопствене „апсолутне“ истине и визије света. Зато језичку образовну политику сагледава према периодима које ефектно и сврсисходно повезује са ширим друштвено-политичким збивањима с једне стране, и у контексту приоритета у образовању с друге стране.

Ауторка веома успешно комбинује поменуте научне дисциплине и уноси и терминолошка појашњења појмова који се као кључни појављују у контексту критичке социолингвистике и когнитивне анализе јавних политика, а то су (*језичка*) *идеологија*, који користи критичка социолингвистика, и *референцијални оквир*, који користи когнитивна анализа јавних политика. И појам *идеологија* и појам *референцијални оквир* анализирају се као комплексни појмови који у себи садрже неколико конституенти:

- (*језичку*) *идеологију* чине когнитивна димензија (догме, веровања – садржани у исказима типа „то је тако“), морална димензија (судови, вредности – садржани у исказима типа „то је добро/лоше“) и нормативна димензија (норме које истичу раскорак између опажене и пожељне реалности – садржане у исказима типа „треба да...“);
- *референцијални оквир*, чине вредности, норме, алгоритми и слике.

Као што се из наведеног види, заједнички елементи ова два појма јесу вредности и норме, док се алгоритми, као елемент појма *референцијални оквир*, виде као израз каузалних односа који одсликавају одређену теорију акције (а садржани су у исказима

типа „ако..., онда...“); слике, као четврти елемент појма *референцијални оквир*, имплицитно исказују и вредности и норме, па и алгоритме, те својом симболичношћу одражавају суштину *референцијалног оквира*. Ауторка закључује да и један и други појам представљају когнитивне структуре и процесе. Међутим док су *идеологије* – укључујући и *језичке* – као системи представа дубоко укорене и историјски мотивисане, те имплицитно или експлицитно изражавају оно што њени носиоци сматрају апсолутном истином (представљајући истовремено средство помоћу којег дата група увећава своју моћ и утицај у друштву), дотле су *референцијални оквири* „представе о месту и улози датог сектора у датом друштву у датом времену“. *Референцијални оквир* састоји се од глобалног дела, као опште представе које једно друштво у датом периоду има о себи у односу на свет, и од секторског (чему ауторка додаје и субсекторски), као представе о једном сектору, области или професији и о његовом месту у том друштву. (Милер in Бусаге и други ур. 2014: 555-561) Ауторка закључује да је, упркос извесном појмовном преклапању, потребно задржати оба појма, будући да омогућавају дубље разумевање узрока који доводе до фрагментисања одређених актера дате језичке образовне политике.

Проблем са којим се ауторка суочава практично на самом почетку истраживања, а који јасно показује повезаност и међузависност теоријских и методолошких опредељења, јесте тај што се оно, с обзиром на циљеве које му одређује, морало одвијати пре свега на макро (и само повремено на мецо) нивоу. Природа истраживања и образовне реалности онемогућила је стицање потпуног увида у читав сегмент језичке образовне политике који се остварује на микро нивоу – на којем се одвија имплементација, и, што је још значајније, интерпретација језичке образовне политике (управо на микро нивоу постоји простор аутономије, у неким околностима чак значајан, којим располажу управе школа и родитељи ученика (а у неким случајевима, када се инсистира на децентрализацији, и локалне управе), што те актере чини не само спроводиоцима одлука, већ делом и креаторима језичке образовне политике). Међутим, с обзиром на врсту истраживања, о природи интерпретација које су на микро нивоу доживљавале одређене језичке образовне политике ауторка је могла да се обавести тек када је њихово кумулирање доводило до већих проблема, и када се о њима морало решавати на макро нивоу.

Тежња да се због нивоа на којем је истраживање у највећој мери остварено не замагле битне чињенице које нису видљиве у документима насталим као основно оруђе језичке образовне политике артикулисане по моделу 'одозго-на-доле', усмерила је ауторку на одабир већ поменутог комбинованог методолошког поступка чији је основни циљ употпуњавање истраживања извршеног на макро нивоу, а то је његово комбиновање са:

а) анализом појединих кључних елемената језичке образовне политике које представља кроз студије случаја и које јој омогућавају да прати „развој проблема“, појаву алтернатива и стављање проблема на политичку агенду, али још више да сагледа шири контекст и ситуацију и квалитет интеракције међу релевантним актерима.

б) анализом корпуса стручних и научних часописа која пружа увид у проблеме из перспективе савременика одређене језичке образовне политике, експерата као заинтересованих страна, били то појединци (чије критичке осврте прати пре свега у часописима *Настава и васпитање* и *Glossa*) или колективни актери, као што је Друштво за стране језике и књижевности Србије (чије мање или више континуирано критичко деловање, али и допринос осмишљавању језичке образовне политике, ауторка прати преко његовог гласила *Живи језици*). Истичемо да је оваква критичка анализа академског

образовног дискурса, импресивна по свом квалитету али и по обиму и одабиру укључене периодике, прва на нашим просторима.

Овакав поступак гранања основне линије истраживања ауторки омогућава да гради сопствену утемељену теорију, својствену критичким квалитативним истраживањима, у оквиру које је она спремна за „случајна откровења и генеришућа проширења“, којима успешно налази место у својој анализи, ефектно се одбранивши од методолошких канона који се намећу кроз „границе успостављених (епистемолошких) енклава“ (Герген и Герген 2003).

Четврти део дисертације, као што смо већ навели, представља својеврсно аутоетнографско истраживање, због чега је и одвојен од Трећег дела с којим иначе, по обрађеним питањима и по структури, чини целину. Доследно придржавање поменуте критичке парадигме ауторку охрабрује да у овом делу без устезања покаже да своје истраживање сагледава као друштвено ангажовано и као вредносно јасно оријентисано.

Ауторка на крају рада наводи и листу отворених питања и поља истраживања која завређују да у неком новом истраживању буду стављене у први план:

- Однос политике (politics) и јавних политика (policies) у демократском политичком животу (у Србији, дакле, од повратка на вишестраначје), посебно уочи избора, приликом образовања политичких коалиција и слично;
- Поређење начина на који се језичка образовна политика претаче у политички дискурс у различитим периодима (уз напомену да ипак у већини периода које смо проучавали на ту тему у Србији нема значајније продукције текстова од стране политичких инстанци намењених широкој јавности);
- Истраживање начина на који се вршила/врши евалуација језичке образовне политике у другим земљама, будући да смо показали да у Србији та делатност није развијена.

Ауторка такође критички сагледава сопствено постигнуће и као основни недостатак свог истраживања наводи занемаривање економског аспекта језичке образовне политике као јавне политике. Иако је, виђен из поменуте перспективе, тај аспект од велике важности¹, изостављен је из два разлога: 1) било је немогуће доћи до информација у погледу финансијских издвајања која су се током проучаваних периода додељивала образовном сектору; 2) у оквиру самог сектора, одређене пропорције у смислу материјалних улагања у различите наставне предмете лако се могу утврдити на основу наставног плана, фонда часова наставника, предвиђеног начина рада (са целим одељењем или са групама) и улагања у одговарајућу опрему. Тај недостатак свакако не доводи у питање валидност овог истраживања, али ауторка указује да би стављање тог аспекта у први план неког засебног истраживања могло додатно да осветли проблематику језичке образовне политике као јавне политике. Усредсређена на промене које су се у проучаваној области дешавале на националном плану, ауторка такође наводи да релативно мало простора посвећује језичкој образовној политици коју спроводе моћне силе чији се језици у нашој средини (али и у другим деловима света) сматрају „великим језицима“ или

¹ Са овом тврдњом не би се сложили истраживачи који се баве интерпретацијском анализом јавних политика. Они, наиме, сматрају да економистички модели и квантитативне методе „осиромашују смисао друштвене стварности“ чије се богатство и сложеност боље могу разумети уз помоћ историјске анализе и хуманистичког приступа. (Петковић 2013)

језицима међународне комуникације, и као такви уче у оквиру наставног предмета Страни језик. Деловање тих држава у нашој средини такође је вредно проучавања и поређења, те може представљати тему за још једно шире и продубљеније истраживање. Потпунија, заокружена слика језичке образовне политике добила би се и њеним проучавањем на предшколском и на универзитетском нивоу. У том смислу, пример Филолошког факултета Универзитета у Београду значајно коригује слику коју ауторка у раду наводи на основу постојећих анализа о слабој заинтересованости изворних говорника српског језика за регионалне језике и језике националних мањина: међу 34 језика која се на том факултету могу студирати као страни, уврштени су и регионални и мањински језици: албански, бугарски, грчки, мађарски, румунски, словачки, словеначки итд., на катедрама које из године у годину уписују заинтересоване бруцоше. Када је реч о универзитетском образовању, посебно место завређује проучавање политике образовања стручних кадрова, то јест наставника страних језика, као једног од најбитнијих елемената и услова реализације језичке образовне политике.

Ауторка се у закључку посебно осврће на савремену језичку образовну политику у Србији у подобласти страних језика која је у приличној мери маргинализована, непотпуно регулисана област у оквиру које се сукобљавају суштински различита виђења, одсечена од језичке образовне политике у подобласти мањинских и регионалних језика (дакле, секторски некохерентна) и од других сектора јавне политике, област у којој се недовољно користе локални ресурси и у којој се одлуке неретко заснивају на идеолошким заблудама. Као и у прошлости, језичко образовање, пре свега у области страних језика, држави и друштву служи да одреде место Србије у односу на друге земље света и да језичком образовном политиком кажу којој страни тежимо, истоку или западу, Европској унији, Русији или Америци. С друге стране, актерима као појединцима – ученицима и њиховим родитељима – стратегије у тој области служе да на основу својих представа о језицима, о њиховим функцијама и међуодносима, као и на основу својих представа о будућности, личној и колективној, остваре најпостојанији међу свим циљевима, а то је „очување и побољшање сопствене слике у друштву“ (Ардити in Канделије и други ур. 2008: 47).

Зато комплексност ове проблематике налаже и решења која значе „прелазак са парадигме оптимизације (у којој се траже најбоља решења уопште узев) на парадигму адекватности (у којој се траже најпримеренија решења у складу са сваком променом окружења у настави/учењу језикā)“ (прилагођено према: Пирен 2006):

- прелазак са логике готовог производа (заокруженог и јединственог модела језичке образовне политике), на логику процеса (израда материјала, алата и правила за регулисање језичке образовне политике);
- са логике глобалне и стабилне кохерентности, на логику парцијалних кохерентности које се могу наново артикулисати и комбиновати по потреби;
- са статичне логике избора, на динамичну логику повезивања (различите комбинације и артикулације које обезбеђују стварање ефекта мреже);
- са логике доносилаца одлука и експерата, на логику одговорних актера на терену.

Такав преокрет могао би да омогући једино нови тип модела језичке образовне политике: онај који би обезбедио активан однос свих актера, који би морао да јасно дефинише просторе њихове слободе или аутономије, а не да их, као до сада, третира као изворе проблема (када не извршавају зацртану језичку образовну политику), или да им

препушта одговорност остварења оне језичке образовне политике коју би било политички некоректно званично заступати.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Истраживање *Страни језици у образовној политици Србије током последњих шест деценија: чиниоци, модели, перспективе* је иновативно и веома значајно у нашој академској средини. Периодизација и идентификација модела језичке образовне политике у проучаваном шездесет(шест)огодишњем раздобљу је потпуно нова и веома пронициљива и јасно указује на корелацију значајних друштвено-политичких и академских активности са ширим социо-културним и политичким контекстом на националном и наднационалном нивоу. Наведни модели су у различитим периодима у различитој мери били отворени (за иновације, за нове језике итд.) и функционални (то јест усклађени са реалним потребама појединаца и друштва у датом историјском тренутку с обзиром на природу и интензитет сарадње са светом), али и никада нису обезбедили висок ниво праведности коју ауторка одређује као право свих ученика, без обзира на њихов социјални и материјални статус, на географску или сваку другу припадност и специфичност, да стекну квалитетно језичко образовање, то јест доказиву језичку компетенцију из изабраних језика. Кључни закључак ове дисертације је да ниједан од наведених модела до сада није имао развијену осетљивост на стварне импулсе и процесе на локалном нивоу, на локална знања, није разрадио механизме њиховог истинског уважавања, нити је укључио механизме сталног вредновања ефеката језичке образовне политике. Разлажући државну управу као актера (указујући на разлике и специфичности државних службеника задужених за наставу страних језика, који су у највећем броју тежили бар оптимуму у настави страних језика – и били у одређеној идеолошко-дискурзивној коалицији са експертима –, у односу на доносиоце одлука који су се углавном задовољавали хармонијом или принципом *good enough*), ауторка расвељава и демистификује улогу, степен моћи и стратегије најутицајнијих актера, показујући да се ни држава, као најмоћнији, ни остали актери не могу посматрати као хомогени.

Још један значајан закључак намеће се по читању ове изванредне дисертације, а то је да језичка образовна политика у 21. веку не може и не сме да се посматра из позитивистичке перспективе која се бави утврђивањем законитости за ефикасно предвиђање и контролу језичке образовне политике у контексту менаџмента језика. Свака језичка образовна политика представља избор са одређеним последицама, из чега се јасно уочава да евентуална промена језичке образовне политике треба да проистекне из детаљног критичког увида у алтернативе и њихове импликације. У том смислу, језичку образовну политику у будућности ауторка сагледава као делатност подређену еманципаторском интересу свих актера, пре свега оних који су њени непосредни корисници и носиоци, а то су локалне заједнице, школе и, надамне, ученици.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Кандидаткиња Љиљана Ђурић је својим докторским радом обрадила је значајну тему која до сада није била истраживана у области језичких образовних политика у Србији. Резултати докторског рада на тему *СТРАНИ ЈЕЗИЦИ У ОБРАЗОВНОЈ ПОЛИТИЦИ СРБИЈЕ ТОКОМ ПОСЛЕДЊИХ ШЕСТ ДЕЦЕНИЈА: ЧИНИОЦИ, МОДЕЛИ, ПЕРСПЕКТИВЕ* нуде један потпуно нов увид у суштину процеса формирања и

спровођења језичких образовних политика на макро, мецо и микро нивоу. Ова дисертација отвара сасвим нови, конструктивистички истраживачки и друштвено ангажовани простор у коме је могуће предвидети формирање новог, комбинованог, модела језичких образовних политика које ће у обзир узимати потребе и интересе појединаца, делатних и интересних заједница у сагласју са институцијама државе и система; дакле, језичких образовних политика у којима се на ефикасан начин укрштају приступи 'одоздо-на-горе' и 'одозго-на-доле' и у коме се менаџмент језика на сврсисходан начин повезује и допуњује језичким лидерством (Филиповић, 2015).

IX ПРЕДЛОГ:

Похваљујући изванредан рад кандидаткиње који је довео до резултата који ће бити релевантна литература у даљем истраживању природе и суштине језичких образовних политика, са задовољством предлажемо Већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да рукопис под називом *СТРАНИ ЈЕЗИЦИ У ОБРАЗОВНОЈ ПОЛИТИЦИ СРБИЈЕ ТОКОМ ПОСЛЕДЊИХ ШЕСТ ДЕЦЕНИЈА: ЧИНИОЦИ, МОДЕЛИ, ПЕРСПЕКТИВЕ* прихвати као докторски рад који испуњава све услове предвиђене законом, а кандидаткињу Љиљану Ђурић позове на усмену одбрану.

У Београду, 7. маја, 2015.

КОМИСИЈА:

проф. др Јелена Филиповић, редовна професорка, Универзитет у Београду,
Филолошки факултет

проф. др Јулијана Вучо, редовна професорка, Универзитет у Београду,
Филолошки факултет

проф. др Ана Јовановић, доценткиња, Филолошко-уметнички факултет
Универзитета у Крагујевцу